

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในภูมิภาคที่ด้อยพัฒนา มีลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการลดลงอย่างรวดเร็วของอัตราตาย ซึ่งมีใ้ความคุ้มค่าของการลดลงของอัตราเกิด คือ ขนาดของครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น และมีผลกระทบในวงกว้าง คือทำให้ประชากรของภูมิภาคนั้น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในจำนวนประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านั้นที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงมาก ซึ่งจากการศึกษาคำนวณโดยใช้หลักวิชาทางสถิติศาสตร์และพบว่า ประชากรของประเทศไทยมีอัตราเพิ่มถึงร้อยละ ๓.๒ ต่อปี ถึงแม้ว่าอัตราเพิ่มที่สูงที่สุดในระดับนี้จะยังไม่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อประเทศอย่างรุนแรงในปัจจุบัน แต่ถาอัตราเพิ่มยังคงอยู่ในระดับนี้ต่อไปแล้ว อีก ๒๐ ปีข้างหน้าประเทศไทยจะมีประชากรถึงประมาณ ๙๐ ล้านคน อันจะเป็นภาระหนักแก่สังคมที่จะสนองความต้องการแก่สมาชิกที่เพิ่มขึ้นเหล่านั้น รัฐบาลจึงกำหนดให้หมั้นนโยบายประชากรขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดอัตราการเพิ่มประชากรที่สูงในปัจจุบันนี้ลง และมีนโยบายสำคัญที่จะสนับสนุนการวางแผนครอบครัวด้วยระบบสมัครใจ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับอัตราเพิ่มของประชากรที่สูงสุด อันอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตอันไกล

เคยเป็นที่เข้าใจและกล่าวกันว่า คนไทยชอบมีบุตรมาก ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีอาชีพเกษตรกรรม และคาดว่าค่านิยมนี้ทำให้ประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เป็นที่สนใจศึกษาว่าคนไทยในชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีทัศนคติอย่างไรในเรื่องจำนวนบุตร โดยมุ่งศึกษาถึงการตั้งความหวังเมื่อแรกสมรสเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่เขาต้องการจะมี และเมื่อเวลาผ่านไปจำนวนบุตรที่คิดไว้นั้นกับจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง มีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร และเนื่องจากอะไร เพราะการศึกษานี้จำนวนบุตรในอุดมคติเป็นเครื่องชี้ได้โดยประมาณถึงจำนวนประชากรในอนาคต

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการศึกษาถึงจำนวนบุตรในอุดมคติเป็นดัชนีให้เห็นแนวโน้มประชากรของประเทศได้ จึงเป็นที่นิยมศึกษากันถึงจำนวนบุตรในอุดมคติหรือจำนวนบุตรที่คู่สมรสหรือผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าเหมาะสมที่สุด ได้มีการศึกษาถึงเรื่องนี้ภายในประเทศไทยหลายครั้ง จากการศึกษาในเขตท้องที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์วิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล^๒ รายงานว่า ร้อยละ ๘๕ ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างของการวิจัยจำนวน ๘๒๖ คน มีจำนวนบุตรในอุดมคติอยู่ในระหว่าง ๒, ๓ ถึง ๔ คน และจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของการศึกษารั้งนี้ประมาณ ๓.๒ คน นอกจากนี้ ดร.ศักดิ์ ฅาสุขนิรันดร^๓ ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นข้าราชการ และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นชาวนาชาวนสวน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นข้าราชการต้องการที่จะมีบุตร ๔ คน เป็นจำนวนมากที่สุด ที่ต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๓ คน และ ๒ คน รองลงมาเป็นลำดับ ในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นชาวนาชาวนสวน ผู้ที่ต้องการมีบุตร ๔ คน มีจำนวนมากที่สุด ผู้ที่ต้องการมีบุตร ๕ คน และ ๓ คน

^๑Lee Rainwater, Family Design, Marital Sexnality, Family Size, and Contraception, (Chicago: Aldine Publishing Company, 1965), p. 118

^๒Donald O. Cowgill, and Others, Family Planning in Bangkok, Thailand, (Bangkok: Manidol University, 1965), p. 76

^๓ศักดิ์ ฅาสุขนิรันดร, "การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบอาชีพทางเกษตร" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑, (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๖), หน้า ๒๘๑ - ๒๘๓.

รองลงไป ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ^๔ ได้รายงานผลการศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีว่า สตรีในเขตการวิจัยส่วนใหญ่ต้องการมีบุตรในอุดมคติในขนาดปานกลาง ได้ทำการสำรวจ ๒ ครั้งถึงจำนวนบุตรที่ผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับตน จากการศึกษาครั้งแรกปรากฏว่าสตรีต้องการมีจำนวนบุตรเฉลี่ยประมาณ ๓.๔ แต่ในการสำรวจครั้งหลังเพิ่มเป็น ๔.๐ คน ซึ่งเนื่องมาจากความไม่คงเส้นคงวาในคำตอบหรือขนาดตัวอย่างเปลี่ยนไปยังไม่ทราบชัด การศึกษาถึงเรื่องเดียวกันนี้ในภูมิภาคเอเชีย โครنگการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมแห่งสาธารณรัฐเกาหลี^๕ รายงานว่า ร้อยละ ๓๒.๔ และ ๓๒.๖ ของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนบุตรในอุดมคติ ๓ และ ๔ คนตามลำดับ และร้อยละ ๒.๕ เห็นว่าการมีบุตร ๕ คนเป็นจำนวนในอุดมคติของตน จากการศึกษาในคราวเดียวกันเฉพาะสตรีในชนบทมีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยประมาณ ๔ คน จากการศึกษาของโครงการศึกษา Mysore^๖ พบว่า ขนาดจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่มีสถานภาพสมรสในเขต Bangalore City โดยเฉลี่ยประมาณ ๓.๖ ถึง ๓.๘ คน ในเขตชนบทมีขนาดใหญ่ถึง ๔.๗ คน ด้านสามีนั้นในเขตชนบทความคิดเห็นของผู้ชายคล้ายคลึงกับของผู้หญิง แต่เขต Bangalore City ผู้ชายค่อนข้างจะชอบมีจำนวน

^๔วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "ความต้องการและท่าทีของประชากรที่มีต่อบริการ
คานการวางแผนครอบครัว" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของ
ประเทศไทย ครั้งที่ ๒, (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่ง
ชาติ ๒๕๐๘), หน้า ๑๘๘

^๕Republic of Korea, Ministry of Health and Social Affairs, The Finding of the National Survey on Family Planning 1966, (Seoul: Planned Parenthood Federation of Korea, 1966), p. 126

^๖United Nations, The Mysore Population Study, Population Studies, No. 34 (New York, 1961) pp. 139 - 140.

บุตรในอุดมคติมากกว่าผู้หญิง หน่วยงาน Contraceptive testing ของรัฐบาลอินเดีย^๗ ซึ่งได้ศึกษาเพื่อขยายงานด้านการวางแผนครอบครัว ได้มีการศึกษาถึงจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรี ๕๐๐ คน ซึ่งมารับบริการที่หน่วยการวางแผนครอบครัว ผลจากการศึกษาพบว่า ร้อยละ ๓๓.๘ เห็นว่าจำนวนบุตรในอุดมคติที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวจะเท่ากับ ๓ คน ร้อยละ ๒๒.๖ เห็นว่าการมีบุตร ๔ คน เหมาะสมที่สุดมีเพียงร้อยละ ๑๒ ที่ชอบมีบุตรมากกว่า ๔ คน อีกร้อยละ ๑๐.๘ ของสตรีเหล่านั้นไม่เคยคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อนเลย การศึกษาในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติในสังคมอื่น ๆ นอกจากภูมิภาคเอเชีย นั้นจะเห็นได้ว่า ขนาดของครอบครัวในอุดมคติขนาดเล็กมักจะเป็นที่ต้องการในทุกภาคพื้นของโลก^๘ ที่เยอรมันตะวันตกจำนวนบุตรในอุดมคติเฉลี่ย ๒.๒ มีเพียงไม่กี่รายที่ต้องการมีครอบครัวขนาดใหญ่^๙ John B. Williamson^{๑๐} ได้ทำการศึกษาคณงานชายในโรงงานอุตสาหกรรมในห้าประเทศ โดยแบ่งตามเชื้อชาติเป็นชาวไนจีเรีย ชาวชิลี ชาวปากีสถาน ชาวอินเดีย ชาวอิสราเอลพบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของคณงานชายชาวไนจีเรียประมาณ ๔ สำหรับคณงานชายอื่น ๆ นั้นต้องการมีบุตร ๓ คน ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาถึงเรื่อง

^๗L.M. Joshi and K.D. Jirkar, "Ideal Size of Family", The Journal of Family Welfare, Vol. XV, No. 1, 1968, p. 23

^๘Ralph Thomlinson, Population Dynamic, (New York: Random House, Inc. 1965) p. 170

^๙Ibid. p. 171

^{๑๐}John B. Williamson, "Subjective Efficacy and Ideal Family Size as Predictors of Favorability Toward Birth Control". Demography, p. 329

จำนวนบุตรในอุดมคติหลายครั้ง และผลที่พบก็ใกล้เคียงกัน Freedman และ Sharp^{๑๑} รายงานผลการศึกษาในเขตนคร Detroit ว่าจำนวนบุตรในอุดมคติประมาณสองถึงสี่คน Blair^{๑๒} ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติในด้านการเจริญพันธุ์ของสตรีนิโกรและสตรีผิวขาวที่เมืองชิคาโก พบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีทั้งผิวขาวและผิวดำ คือ ๓ และ ๔ คน แต่สตรีผิวดำมีแนวโน้มที่จะต้องการมีขนาดครอบครัวในอุดมคติที่เล็กกว่าสตรีผิวขาว จำนวนสตรีผิวดำที่ไม่ต้องการมีบุตรหรือต้องการมีบุตรเพียงคนเดียวมีมากกว่าสตรีผิวขาว Mendoza^{๑๓} ได้ศึกษาโดยใช้อบรมูลจากการสำรวจตัวอย่างประชากรในชิคาโกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ถึง ๑๙๖๐ พบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติโดยทั่วไปอยู่ในระหว่าง ๒ ถึง ๓ คน จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจำนวนบุตรในอุดมคติดังกล่าว เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไป แต่จำนวนบุตรในอุดมคติดังกล่าวจะแตกต่างกันในบุคคลต่าง ๆ ซึ่งทั้งนี้เป็นเรื่องของปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคคลเป็นสำคัญ ปัจจัยที่ศึกษาพบว่ามีเกี่ยวข้องกับจำนวนบุตรในอุดมคติ อาจจำแนกออกตามลักษณะใหญ่ ๆ เป็นปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยาและอื่น ๆ ดังมีผลการศึกษาก่อน ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

^{๑๑}Ronald Freedman and Harry Sharp, "Correlates of Values about Ideal Family Size in the Detroit Metropolitan Area", Population Studies, Vol. VIII, 1954 - 1955. p. 36

^{๑๒}Annie O. Blair, "A Comparison of Negro and White Fertility attitudes" Sociological Contributions to Family Planning Research, (Chicago: The University of Chicago Press, 1966) pp. 8 - 9.

^{๑๓}Elvira Mendoza, "Socio-economic Correlates of Attitudes Toward Family Size" Sociological Contributions to Family Planning Research, (Chicago: The University of Chicago Press, 1966) p. 42

I. ปัจจัยทางคานประชากร

๑. อายุของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ อายุของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อจำนวนบุตรในอุดมคติ คนที่สูงอายุในขณะที่ทำการสัมภาษณ์มักจะมีประสบการณ์ที่ทำให้ชอบที่จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า เช่น อัตราตายของทารกที่สูงมากในสมัยก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ ๆ ความต้องการแสนยานุภาพในทางทหารและการปกครอง ตรงกันข้ามในผู้ที่อายุน้อยมีประสบการณ์ที่แตกต่างออกไป จึงมีแนวโน้มที่จะต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยลง. ศูนย์วิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล^{๑๔} รายงานผลการศึกษาว่า จำนวนบุตรในอุดมคติจะเพิ่มขึ้นไปพร้อม ๆ กับอายุของมารดา แต่ในสตรีที่อายุเกิน ๓๐ ปีขึ้นไป จำนวนบุตรในอุดมคติจะไม่เพิ่มสูงขึ้นอีก กลุ่มสตรีที่มีอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี มีจำนวนบุตรที่ต้องการ ๒.๕ โดยเฉลี่ย และสตรีที่อายุเกิน ๓๐ ปีขึ้นไป จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติประมาณ ๓.๔ คน จากการศึกษาของศาสตราจารย์อามอส เอช. ฮอลีย์ และ ดร. วิจิษฐ์ ประจวบเหมาะ^{๑๕} ในเขตชนบทของประเทศไทยก็พบผลทำนองเดียวกันคือ จำนวนบุตรในอุดมคติจะเพิ่มสูงขึ้นไปตามอายุดังปรากฏว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีอายุ ๒๐ - ๒๔ ปีเท่ากับ ๒.๘ แต่ในกลุ่มสตรีที่อายุ ๔๐ - ๔๔ ปีจำนวนบุตรในอุดมคติประมาณ ๔.๒ การศึกษาในเขตนคร Detroit^{๑๖} รายงานว่า บุตรในอุดมคติจะมีจำนวนมากสำหรับสตรีที่อายุเกิน ๕๐ ปีขึ้นไป และในการศึกษาราวนั้นพบว่า ความต้องการในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีอายุมากและสตรีอายุน้อยไม่ต่างกัน แต่การศึกษาเปรียบเทียบสตรีผิวขาวและ

^{๑๔} Cowgill, and Others, op. cit., p. 80

^{๑๕} loc. cit.

^{๑๖} Freedman and Sharp, op. cit., p. 36

สตรีสี่ขวอนที่เมืองชิคาโก^{๑๗} พบว่า ในกลุ่มสตรีวัยสาวจำนวนบุตรในอุดมคติของผู้ที่มีอายุน้อยคือ อยู่ในช่วง ๑๕ - ๑๙ ปี คอนเซ็ปจะสูงกว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุสูงกว่า จนถึงกลุ่มที่มีอายุ ๕๕ - ๖๔ ปี หลังกลุ่มอายุนี้ไปแล้ว จำนวนบุตรในอุดมคติจะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ผู้ทำการศึกษาในกราวนั้นเชื่อว่าเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการศึกษากวากคือ สตรีที่อายุ ๑๕ - ๑๙ ปี ซึ่งขณะนั้นแต่งงานแล้ว จะใช้เวลาในการศึกษาเลาเรียนน้อยกว่าสตรีที่ขณะนั้นอายุมาก ซึ่งมักจะแต่งงานเมื่ออายุมากเพราะใช้เวลาในการศึกษามากกว่า แต่ในกลุ่มสตรีสี่ขวอน ๆ พบว่า ไม่ว่าในกลุ่มอายุใดก็ตามต้องการมีบุตรในอุดมคติจำนวนน้อยมาก สำหรับการศึกษามยอเร^{๑๘} ทั้งสามมีและภริยา มีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยไม่ค่อยต่างกันในกลุ่มที่ต่างอายุกัน ดังปรากฏว่าสตรี ซึ่งมีอายุ ๑๘ - ๒๑ ปี ในขณะนั้นต้องการบุตร ๓.๖ คน ในขณะที่กลุ่มอายุ ๓๐-๓๓ เห็นว่าจำนวน ๓.๘ เป็นจำนวนที่เหมาะสม ผู้ชายที่อยู่ในกลุ่มอายุ ๒๔ - ๒๙ จำนวนบุตรในอุดมคติประมาณ ๓.๗ และเพิ่มเป็น ๔.๒ ในกลุ่มอายุ ๓๖ ถึง ๔๑ ส่วนการศึกษาในสามเมืองใหญ่ของประเทศละตินอเมริกััน^{๑๙} มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีสูงอายุมากกว่าสตรีที่มีอายุน้อย

๒. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ จำนวนบุตรในอุดมคติของครอบครัวอาจจะได้รับอิทธิพลจากจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงในครอบครัวขณะนั้น Bogue^{๒๐} ได้ตั้งข้อสังเกตว่า

^{๑๗}Mendoza, op. cit., p. 47

^{๑๘}United Nations, op. cit., p. 140

^{๑๙}Carmen A. Miro and Ferdinand Rath, "Preliminary Finding of Comparative Fertility Surveys in Three Latin American City" The Milbank Memorial Funds Quarterly, Vol. XLIII 2:1965 (New York: The Milbank Memorial Fund) p. 55

^{๒๐}Donald J. Boque, Inventory, Explanation and Evaluation by Interview of Family Planning, Motive, Attitude, Knowledge Behavior, 1965 (U.S.A.: Community and Family Study Center University of Chicago) p. 28

สตรีที่มีบุตรมากมักจะแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีบุตรน้อย จากการสำรวจในประเทศฟิลิปปินส์^{๒๑} ที่เมือง Imus และ Tiwi พบว่า จำนวนบุตรที่เกิดมาแล้วมีความเกี่ยวข้องอย่างมากในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรี ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้รับการสัมภาษณ์ต้องการมีบุตรในอุดมคติใกล้เคียงกับจำนวนบุตรที่โลกกำเนิดมา (children ever born) สตรีที่สมรสแล้วแต่อายุยังไม่มากซึ่งในขณะสำรวจให้กำเนิดบุตรมาแล้ว ๒ คนหรือน้อยกว่านั้น ประมาณร้อยละ ๔๙ รายงานจำนวนบุตรในอุดมคติ ๓ - ๔ คน อีกร้อยละ ๒๔ ต้องการมีบุตร ๐ - ๒ คน ที่เมืองบอมเบ^{๒๒} ส่วนใหญ่ของสตรีที่มีบุตรอยู่แล้วในขณะทำการสำรวจไม่ต้องการจะแสดงถึงจำนวนบุตรในอุดมคติ และเมื่อได้มีการศึกษาต่อไป พบว่า สตรีเหล่านั้นมักจะบอกจำนวนที่ใกล้เคียงกับจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงในครอบครัว ในจำนวนสตรี ๖๐ คนซึ่งขณะนั้นมีบุตร ๒ คน ประมาณ ๔๕ คนต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๒ คน จากการจัดกลุ่มจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีเหล่านั้นใหม่ พบว่า สตรีประมาณร้อยละ ๕๔ ซึ่งขณะนั้นมีบุตร ๒ - ๓ คนอยู่แล้ว ต้องการมีจำนวนบุตรในอุดมคติเท่ากับ ๓ คน นอกจากนั้นยังพบอีกว่าอัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่า ๔ คน เพิ่มขึ้นเมื่อจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงเพิ่มขึ้น ผลการศึกษาที่บางเขน^{๒๓} ได้แสดงให้เห็นว่า จำนวนบุตรในอุดมคติผันแปรกับจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงในขณะนั้น กล่าวคือ สตรีซึ่งในขณะสัมภาษณ์ไม่มีบุตรหรือมีเพียงคนเดียว จำนวนบุตร

^{๒๑}Edmund M. Murphy (ed.), Four Fertility Survey (Quezon City: JMC. Press), p. 57

^{๒๒}Joshi and Jirkar, op. cit., p. 23

^{๒๓}Cowgill and Others, op. cit.,

ในอุดมคติจะเท่ากับ ๒ หรือ ๓ และจำนวนเฉลี่ยจะเท่ากับ ๒.๔ คน ซึ่งมากกว่าจำนวนบุตรที่มีอยู่ และจำนวนบุตรในอุดมคตินี้จะเพิ่มขึ้นพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงไปจนถึงกลุ่มที่มีจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง ๕ คน ในทำนองเดียวกันที่เมือง Bangalore City^{๒๔} ก็พบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติเกี่ยวข้องกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การเปรียบเทียบสตรีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไปซึ่งมีบุตรโดยเฉลี่ย ๖ คน พบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติโดยทั่วไปจะต่ำกว่าจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง Mendoza^{๒๕} ก็ได้แสดงให้เห็นว่าสตรีผิวขาวที่เมืองชิคาโก ซึ่งขณะนั้นให้กำเนิดบุตรมาแล้ว ๓ คน ประมาณร้อยละ ๑๑ ต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าบุตรที่ให้กำเนิด ในขณะที่ร้อยละ ๓๘ ของสตรีที่ให้กำเนิดบุตรมาแล้ว ๔ คน และร้อยละ ๔๓ ของสตรีที่ให้กำเนิดบุตรมาแล้วเกินกว่า ๕ คน ต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าบุตรที่ให้กำเนิด การศึกษาครั้งนั้นสรุปว่า จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยของสตรีผิวขาวจะเพิ่มขึ้น พร้อมกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนบุตรที่ให้กำเนิดมาแล้ว แต่จำนวนโดยเฉลี่ยของบุตรในอุดมคติจะมากกว่าจำนวนบุตรที่ให้กำเนิดมาแล้ว เมื่อสตรีนั้นมีบุตรที่ให้กำเนิดมาแล้วน้อยกว่า ๓ คน และจะน้อยกว่าเมื่อสตรีนั้นเคยมีบุตรมากกว่า ๓ คน ส่วนในสตรีสีผิวอื่นซึ่งในเวลาสำรวจจะให้กำเนิดบุตรมากหรือน้อยก็ตาม ต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าบุตรที่มีอยู่จริง สำหรับในเขตชนบทของประเทศไทย^{๒๖} มีแนวโน้มที่สตรีจะรายงานว

^{๒๔}United Nations, loc. cit.

^{๒๕}Mendoza, op. cit., pp. 53 - 54

^{๒๖}อามอส เอช. ฮอดลีย์ และ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "การขยายตัวของครอบครัวและการวางแผนครอบครัวในอำเภอโพธาราม" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๘) หน้า ๓๖๕

จำนวนบุตรที่ตนคิดว่าเหมาะสมที่สุดนั้นมากกว่าจำนวนบุตรที่ตนมีอยู่จริง ยังมีบุตรมาก
จำนวนบุตรที่เห็นว่าเหมาะสมก็จะสูงขึ้นไปตาม จนกระทั่งมีบุตรคนที่สี่แล้วจำนวนบุตร
ที่คิดว่าเหมาะสมจึงจะเริ่มลดลง

๓. อายุแรกสมรสของสตรีผู้ใหญ่สมัยใหม่ อายุแรกสมรสของสตรีควรจะมีผล
กระทบจำนวนบุตรในอุดมคติ กล่าวคือ สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุน้อยมีแนวโน้มที่จะ
ต้องการมีบุตรจำนวนมากกว่สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุมาก ซึ่งทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก
ลักษณะทางสรีรศาสตร์ ระยะเวลาในการศึกษาประสบการณ์ต่าง ๆ ดังผลการศึกษา
ถึงจำนวนบุตรในอุดมคติที่ Bangalore City^{๒๗} ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับ
ความคิดเห็นในเรื่องอายุที่สตรีควรแต่งงาน และอายุที่ควรจะมีบุตรคนแรก กล่าว
คือสตรีที่ชอบแต่งงานเมื่ออายุมาก และชอบที่จะมีบุตรคนแรกเมื่ออายุมากได้แสดงให้เห็น
ว่ามีแนวโน้มที่จะชอบมีครอบครัวขนาดเล็ก ในขณะที่สตรีที่แต่งงานเร็วและต้อง
การเป็นมารดาเร็ว ๆ ต้องการมีครอบครัวในอุดมคติขนาดใหญ่

II. ปัจจัยทางดานเศรษฐกิจ

๑. อาชีพของสามี ได้เป็นที่ยอมรับกันในประเทศต่าง ๆ ว่า จำนวนบุตร
ของครอบครัวที่มีอาชีพต่างกันนั้นแตกต่างกัน อาชีพเกษตรกรรมมีหน้าที่เป็นผู้ผลิต
ฉะนั้นสมาชิกของครอบครัวมีจำนวนมากเท่าใดก็เท่ากับจำนวนผู้ผลิตมากขึ้นเท่านั้น
เนื่องจากร้อยละ ๘๐ ของประชากรไทยมีอาชีพทางเกษตรกรรม^{๒๘} และอัตราการ

^{๒๗} United Nations, op. cit., p. 140

^{๒๘} กาวิน โจนส์, "ความจำเป็นในการกำหนดนโยบายประชากรและการมีโครงการ
การวิจัยผลทางเศรษฐกิจของแนวโน้มประชากร" เอกสารวิชาการเกี่ยวกับกำลังคน
ระดับสูงในวงราชการและประชากรของประเทศไทย, (พระนคร: กองวางแผน
กำลังคน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ) หน้า ๘๖

เกิดของประชากรที่สูงถึง ๓๕.๐ - ๔๓.๖ ต่อพัน^{๒๘} ดังนั้น จึงน่าที่จะเป็นไปได้ว่า คนที่มีอาชีพทางเกษตรกรรมน่าจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ การศึกษาของ ดร. คีคกี ฉาสุขนิรันดร^{๓๐} ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า คนที่มีอาชีพทางเกษตรกรรมมีความต้องการในเรื่องจำนวนบุตรมากกว่าผู้ที่มีอาชีพทางรับราชการและงานที่ต้องใช้ความคิด เพราะความจำเป็นในคานแรงงาน แต่ศาสตราจารย์ฮอลีย์ และ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ^{๓๑} ไม่พบความแตกต่างในคานความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดในระหว่างคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และผู้ที่ประกอบอาชีพอย่างอื่น ๆ เช่นเดียวกันกับ Freedman และ Sharp^{๓๒} ซึ่งเห็นว่าไม่มีแบบแผนที่แน่นอนสำหรับความแตกต่างคานอาชีพในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ ไม่ว่าจะมีอาชีพอะไร จำนวนบุตรในอุดมคติก็น่าคล้ายคลึงกัน การวิจัยที่ Bangalore City^{๓๓} พบว่า อาชีพของสามีมีส่วนสัมพันธ์กับความคิดเห็นในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของภรรยา ผู้ซึ่งมีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพ งานบริหารหรือข้าราชการ จะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘ คน แต่ผู้ที่มีอาชีพแรงงานมีมีระดับต่ำมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๔.๓ คน สตรีที่เมือง Imus^{๓๔} ซึ่งเมื่อนำเอาอาชีพของสามีเข้ามาศึกษาก็

^{๒๘}สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘, (พระนคร: กองสำรวจประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ) หน้า ๑๓

^{๓๐}คีคกี ฉาสุขนิรันดร, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

^{๓๑}อามอส เอช. ฮอลีย์ และ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, เรื่องเดิม หน้า ๓๖๗

^{๓๒}Freedman and Sharp, op. cit., p. 40

^{๓๓}United Nations, loc. cit.

^{๓๔}Edmund M. Murphy (ed.), op. cit., p. 64

จำนวนบุตรในอุคมคติ ก็พบผลทำนองเกี่ยวกับการศึกษาที่อื่น ๆ กล่าวคือ พวกที่
สามีทำงานที่ต้องใช้วิชาชีพและงานเสมียน ต้องการมีบุตรในอุคมคติน้อยกว่า แต่
พวกที่มีสามีเป็นชาวนา ชาวไร่ มีจำนวนบุตรในอุคมคติสูงที่สุด พวกที่มีสามีเป็น
แรงงานชั้นต่ำรองลงไป การศึกษาของ Mendoza^{๓๕} ใ้ค้จำแนกอาชีพเป็น ๔ ชนิด
ใหญ่ ๆ จำนวนบุตรในอุคมคติของสตรีผิวขาวที่มีสามีเป็นคณงานไร่ฝีมือ ๓.๔ คน
พวกที่มีสามีทำงานวิชาชีพก็มีจำนวนเฉลี่ยสูงถึง ๓.๖ จำนวนเฉลี่ยที่ต่ำสุดเป็นของพวก
แรงงานฝีมือประมาณ ๓.๔ สตรีผิวดำไม่ว่าสามีจะมีอาชีพอยู่ในระดับใดก็มี
จำนวนบุตรในอุคมคติโดยเฉลี่ยเท่ากันคือ ๓ คน

๒. รายได้ของครอบครัว ในปัจจุบันมักจะพบว่าคนที่มีรายได้น้อย มีบุตร
มากกว่าคนที่มีรายได้สูงดังที่พบที่เมืองบอมเบ^{๓๖} เมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับรายได้ของ
ครอบครัว พบว่า ความต้องการบุตรในอุคมคติ ๔ คนของหญิงที่มีรายได้น้อยกว่า ๑๐๐
รูปี มีมากกว่าหญิงที่มีรายได้สูงกว่า ๓๐๐ รูปี ในเยอรมันตะวันตก^{๓๗} ได้มีการศึกษา
แยกแยะระหว่างรายได้ของคนที่เป็นเกษตรกรและมีไรเกษตรกร พบว่า พวกที่มีรายได้น้อย
ที่สุดของทั้งสองกลุ่ม มีค่านิยมในการเจริญพันธุ์สูงกว่าพวกที่มีรายไ้มาก อาจจะเป็น
ไปได้ว่าคนที่มีรายได้น้อยเห็นว่าการมีบุตรจำนวนมาก ๆ เป็นการเพิ่มพูนเศรษฐกิจ

^{๓๕} Mendoza, op. cit., pp. 50 - 52

^{๓๖} Joshi and Jirkar, op. cit., p. 25

^{๓๗} Ronald Freedman, Richard Baumert and Martin Bolte, "Expected Family Size and Family Values in West German", Population Studies, Vol. XIII, 1959 p. 148

Freedman และ Coombs^{๓๘} บอกว่า คนมักจะจำกัดจำนวนบุตรตามความสามารถทางการเงินที่จะส่งเสริมเลี้ยงดูบุตรของเขาตามที่เขาปรารถนา ในระยะของการเปลี่ยนแปลงทางประชากร คือระยะที่อัตราตายลดต่ำลงแต่อัตราเกิดยังคงสูง พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับขนาดของครัวเรือนในอุดมคติสตรีผิวขาวที่นครชิคาโก^{๓๙} มีจำนวนบุตรในอุดมคติเพิ่มขึ้นตามกลุ่มที่มีรายได้สูงขึ้นในสตรีสีผิวอ่อนก็พบผลเช่นเดียวกันนี้ แต่จากการศึกษาของ Whelpton, Campbell และ Patterson^{๔๐} พบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีสำหรับครัวเรือนไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มรายได้ต่าง ๆ Simmon^{๔๑} ซึ่งศึกษาเรื่องรายได้และการเจริญพันธุ์ บอกว่าในระยะยาวจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันระหว่างรายได้กับการเจริญพันธุ์ แต่ในระยะสั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทั้งนี้หมายความว่ารวมถึงจำนวนบุตรในอุดมคติกว

III. ปัจจัยทางคานตังคม

๑. ระดับการศึกษาของคู่สมรส ในเรื่องการเจริญพันธุ์ได้เป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาที่มีอิทธิพลมาก คนที่มีการศึกษาในระดับสูงมักจะมีบุตรจำนวนน้อย แต่คนที่ไร้การศึกษามักจะตรงกันข้าม ในการศึกษาเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและจำนวนบุตรในอุดมคติควรจะกลับกัน เพราะคนที่มีการศึกษาดี

^{๓๘}Ranald Freedman and Lolagene Coombs, "Economic Considerations in Family Growth Decisions" Reprinted from Population Studies, Vol. XX No. 2:1966 p. 197

^{๓๙}Mendoza, op. cit., p. 49

^{๔๐}Whelpton and Others, Fertility and Family Planning in the United States, (New Jersey: Princeton University Press, 1966), p. 105

^{๔๑}Julian L. Simmon, "The Effect of Income on Fertility" Population Studies, Vol. XXIII, 1969 p. 334

ควรจะเป็นผู้วางแผนการสำหรับชีวิตและครอบครัวอย่างรอบคอบ แก่การศึกษที่
อำเภอบางเขน^{๔๒} ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและจำนวนบุตรในอุคม
คคิ ไม่วาจะเป็นการศึกษาของสามีหรือภรรยา ทั้งที่อาจจะเนื่องมาจากว่าไม่มีความ
แตกต่างกันในสถานภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะในกรณีที่กว่าสองในสามของสตรีทั้ง
หมคมีการศึกษาในระดับเดียวกัน คือระหว่างประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ ที่เมือง
Detroit^{๔๓} อัตราส่วนรอยของประชากรที่ต้องการมีบุตรนอยคนเพิ่มขึ้น และจำนวน
บุตรในอุคมคคิโดยเฉลี่ยจะลดลงเมื่อมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น มีความแตกต่างอย่าง
มากระหว่างกลุ่มที่มีการศึกษานอยกว่า ๙ ปี และกลุ่มที่มีการศึกษามากกว่า ๙ ปี ภูมิ
หลังทางคานการศึกษาของสตรีเกาหลี^{๔๔} มีอิทธิพลเห็นอความคิดเห็นเรื่องจำนวนบุตร
ในอุคมคคิ จากสตรี ๙๙๙ คนที่ไม่สามารถอ่านหรือเขียนได้มีประมาณรอยละ ๒๓ ที่
ต้องการมีบุตรในอุคมคคิ ๓ คน และประมาณรอยละ ๙๕ ต้องการมีบุตรในอุคมคคิ ๔
คน สตรีที่มีพื้นฐานการศึกษาสูงกวานี้ รอยละ ๙๒ ต้องการมีบุตร ๑ - ๓ คน แต่
สตรีที่จบการศึกษาชั้นวิทยาลัยหรือสูงกวานี้ ต้องการมีบุตรมากกว่า ๔ คน ในเมือง
บอมเบ^{๔๕} มีการศึกษาสำคัญ ๒ ระดับ จำนวนสตรีที่ต้องการมีลูกมากเป็นผู้ที่ไรการ
ศึกษา คือไม่เคยเรียนเลยหรือเคยแต่ในขณะนั้นล้มการอ่านและเขียนหมคแล้ว แต่ผู้ที่
มีการศึกษา คืออย่างน้อยก็จบปริญญาตรีในการศึกษาระดับสอง ไม่มีใครที่อยากจะมิบุตร

^{๔๒} Cowgill and Others, op. cit., p. 84

^{๔๓} Freedman and Sharp, op. cit., p. 39

^{๔๔} Republic of Korea, Ministry of Health and Social Affairs, op. cit., p. 129

^{๔๕} Joshi and Jirkar, op. cit., p. 24

เกินกว่า ๓ คน เช่นเกี่ยวกับการศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี^{๔๖} ที่ปรากฏว่า จำนวนบุตรที่เหมาะสมมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับระดับการศึกษา Hatt^{๔๗} เสนอผลของการศึกษาการเจริญพันธุ์ในเปอโต-ริโก ว่า ประมาณ ๓ ของเปโตริกันต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๒ - ๓ คน และเมื่อนำเอาระดับการศึกษาเข้ามาพิจารณาพบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติลดลง ในขณะที่การศึกษาเพิ่มขึ้น ในละตินอเมริกา^{๔๘} ที่ Panama City สตรีที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาเพียง ๒ - ๓ ปีในโรงเรียนเบื้องต้น มีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยสูงสุด ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมีค่านิยมในเรื่องนี้ต่ำที่สุด แต่ผลการศึกษาที่เมือง Rio de Janeiro ทรงข้ามโดยสิ้นเชิง การสำรวจ Mysore^{๔๙} ได้ชี้ให้เห็นว่า สถานภาพทางการศึกษามีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความคิดเห็นของสตรีในเรื่องนี้ สตรีที่สำเร็จการศึกษาชั้นสูง หรือได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ย ๓.๒ คน และ ๓.๘ คนสำหรับสตรีที่ไร้การศึกษา ในกรณีของชายก็พบผลในทำนองเดียวกัน ที่เมือง Imus^{๕๐} มีความแตกต่างเรื่องนี้อย่างชัดเจนระหว่างคนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับสูง ในพวกแรกไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติและการศึกษา ในขณะที่ความสัมพันธ์ของพวกหลังเป็นปฏิภาค แต่ที่ Tiwi^{๕๑} ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว

^{๔๖} อามอส เอช. ฮอลีย์ และ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, เรื่องเดิม หน้า ๓๒๗

^{๔๗} Paul K. Hatt, Backgrounds of Human Fertility in Puerto-Rico (New Jersey: Princeton University Press, 1952) p. 143

^{๔๘} Miro and Rath, op. cit., p. 54

^{๔๙} United Nations, op. cit., p. 141

^{๕๐} Edmund M. Murphy (ed.), op. cit., p. 64

^{๕๑} loc. cit.

เพราะสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงมีน้อยมาก สตรีผิวขาวที่ Mendoza^{๕๒} ศึกษา มีรูปแบบของจำนวนบุตรในอุดมคติเป็นตัวอักษร J เมื่อแยกกลุ่มตามระดับการศึกษา ส่วนสตรีสีผิวอ่อนที่จำนวนออกตามระดับการศึกษาพบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยไม่ค่อยแตกต่างกัน

๒. การทำงานนอกรับของภริยา มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าสตรีที่เคยทำงานนอกรับไม่ว่าจะก่อนหรือภายหลังการสมรส ควรจะมีโอกาสได้เห็นแบบชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งทำให้ต้องการเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนให้ดีกว่าเดิม ฉะนั้นจึงน่าที่จะเป็นไปได้ว่าสตรีที่เคยทำงานนอกรับจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยกว่าคนที่ไม่เคยทำงาน Freedman^{๕๓} และผู้ร่วมงานได้ศึกษาพบว่า ในเยอรมันตะวันตกนั้นการทำงานนอกรับของสตรีมีผลกระทบต่อเรื่องการเจริญพันธุ์ ทั้งในเรื่องบุตรในอุดมคติและบุตรที่มีอยู่จริง สตรีเยอรมันส่วนใหญ่ทำงานนอกรับจึงต้องการมีบุตรน้อยคน Baumert^{๕๔} ซึ่งศึกษาในเขตเดียวกันนั้นรายงานว่า ผู้ที่ต้องการมีบุตรในอุดมคติจำนวนมากที่สุดเป็นผู้ที่ไม่เคยทำงานมาก่อนเลย รองลงไปคือสตรีที่เคยทำงาน แต่น้อยที่สุดคือสตรีซึ่งแม่ในขณะที่สำรวจนั้นกำลังทำงานอยู่

IV. ปัจจัยทางจิตวิทยาและอื่น ๆ

๑. ศาสนา ศาสนามีอิทธิพลไม่โดยตรงก็ทางอ้อมเห็นว่าการเจริญพันธุ์บางศาสนาก็นับสนุนการมีบุตรจำนวนมาก เช่น พระเจ้าในศาสนาคริสต์สอนให้ "Be fruitful and multiply" ศาสนาฮินดูและขงจื้อทำให้คนต้องการมีบุตรชาย

^{๕๒}Mendoza, op. cit., p. 48

^{๕๓}Freedman and Others, loc. cit.

^{๕๔}loc. cit.

จำนวนบุตรมาก ฉะนั้นความเชื่อในบางศาสนาจึงน่าจะมีผลต่อเรื่องจำนวนบุตรใน
อุดมคติ ในเยอรมันตะวันตก^{๕๕} ผู้ที่นับถือศาสนาแคทอลิกซึ่งไม่สนับสนุนการคุมกำเนิด
ควยวิธีอื่นใดนอกจากวิธีธรรมชาติ แจงจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าพวกโปรเตส-
แตนต์ เมื่อศึกษาแยกตามอายุเป็นพวกสูงอายุและอายุน้อย ก็พบความแตกต่างแบบ
เดียวกัน แสดงว่าศาสนามีอิทธิพลในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติมาตั้งแต่อดีตถึง
ปัจจุบัน และคนที่ยิ่งใกล้ชิดกับศาสนามากก็จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติสูง ทางตอน
เหนือของสหรัฐอเมริกา^{๕๖} ก็พบผลทำนองเดียวกัน แต่เมื่อศึกษาแยกตามภาคผลก็
เปลี่ยนแปลงไป ประเทศตุรกี^{๕๗} ซึ่งเป็นมุสลิม คนส่วนใหญ่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ
เท่ากับ ๓ คน ซึ่งใกล้เคียงกับความต้องการของชาวมุสลิมและฮินดูในอินเดีย^{๕๘}

๒. ความไกล-ไกลจากเขตเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบทมี
ความสำคัญต่อเรื่องการเจริญพันธุ์ การศึกษาทั่ว ๆ ไปพบว่า คนในชนบทมีการ
เจริญพันธุ์สูงกว่าคนในเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในชนบทนั้นห่างไกลแหล่งความ
เจริญ ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ วิทยาการใหม่ ๆ อาชีพหลักเป็นงานเกษตร
กรรม จึงทำให้คนในชนบทจะต้องการมีบุตรจำนวนมาก Chandrasekaran^{๕๙}
รายงานว่ จำนวนบุตรในอุดมคติของคนในเมืองเท่ากับ ๓.๒ โดยเฉลี่ย ในขณะที่
คนในหมู่บ้านมีจำนวนโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๔ คน ซึ่งผลสอดคล้องกับการศึกษา

^{๕๕} loc. cit.

^{๕๖} Freedman and Sharp, op. cit., p. 40

^{๕๗} Dudley Kirk, "Factors Affecting Moslem Natality" Popula-
tion Studies, Vol. XIII, 1959, p. 144

^{๕๘} United Nations, loc. cit.

^{๕๙} C. Chandrasekaran, "Recent Trends in Family Planning
Research in India" Family Planning and Population Program,
(Chicago: University of Chicago Press, 1967) p. 553

Mysore^{๖๐} คนในเมืองมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าคนในชนบทประมาณ ๑ คน ที่เซต
นคร Detroit^{๖๑} ผู้ซึ่งมีพื้นเพเป็นคนชนบทมาก่อน จะแจ้งจำนวนบุตรในอุดมคติมาก
กว่าคนที่ไม่เคยอยู่ในชนบทเลย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาคอีกด้วย ที่เยอรมันตะวันตก^{๖๒}
ก็พบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติจะน้อยที่สุดในเมืองขนาดใหญ่ที่มีประชากรมากกว่าห้าแสน
คน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทยในส่วนที่เป็นการวิจัย
ในชนบท ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย
มีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่องที่จะศึกษาในประการแรกคือ เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรี ปัจจัยที่มีอิทธิพลในเรื่องดังกล่าว เปรียบเทียบทัศน
คติของคู่สมรสในเรื่องจำนวนบุตร เปรียบเทียบจำนวนบุตรในอุดมคติจำนวนบุตรที่มี
อยู่จริง และจำนวนบุตรที่อาจมีได้ ประการที่สองเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา
เปรียบเทียบกับการศึกษาวิจัยของโครงการนี้ในครั้งต่อ ๆ ไป และโครงการอื่น
ตลอดจนการศึกษาในต่างประเทศ

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

ผลงานเกี่ยวกับเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติที่ได้มีการวิจัยในประเทศต่าง ๆ
รวมทั้งประเทศไทยได้แสดงให้เห็นว่า จำนวนบุตรในอุดมคติมีความเกี่ยวพันกับปัจจัย
ต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา กล่าวคือถ้ามีความ

^{๖๐}United Nations, op. cit., p. 140

^{๖๑}Freedman and Sharp, loc. cit.

^{๖๒}Freedman and Others, op. cit., p. 146

แตกต่างกันในปัจจุบันเหล่านี้ จำนวนบุตรในอุดมคติก็มักจะแตกต่างกันด้วย ดังนั้น ใน การศึกษาครั้งนี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำนวนบุตรในอุดมคติ จึง มุ่งเน้นการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับจำนวนบุตรในอุดมคติ เพื่อ ดูว่าสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า จะมีความต้องการในเรื่องจำนวน บุตรมากหรือน้อยคนกว่าเมื่อเทียบกับสตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า เพื่อเป็นแนวทางวางแผนด้านประชากร และการเตรียมการรับประชากรที่จะเพิ่ม ขึ้นในอนาคต ตลอดจนหาทางป้องกันการเพิ่มในอัตราที่สูงเกินสมควร โดยมีสมมติ ฐานสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ "ความต้องการในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรี ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง น่าจะมีแนวโน้มในทางที่ต่ำกว่า" ดังสมมติฐาน ย่อยต่อไปนี้

๑. แนวโน้มในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่มีอายุน้อย น่าจะต่ำ กว่าของสตรีสูงอายุ
๒. สตรีที่มีสามีอายุน้อย น่าจะต้องการมีบุตรในอุดมคติมาก
๓. สตรีที่ทำกรสมรสตั้งแต่อายุน้อย จำนวนบุตรในอุดมคติน่าจะมากกว่า สตรีที่แต่งงานเมื่อสูงอายุ
๔. สตรีที่เคยมีการตั้งครรภ์มากครั้ง น่าจะต้องการมีบุตรในอุดมคติมาก กว่า
๕. สตรีที่เคยประสบการณ์ในเรื่องบุตรเสียชีวิต น่าจะมีจำนวนบุตรในอุดม คติมากกว่า คนที่ไม่เคยมีบุตรเสียชีวิต และผู้ที่มีบุตรเสียชีวิตหลายคน จำนวน บุตรในอุดมคติจะมากกว่าคนที่เสียบุตรไปน้อยคน
๖. สตรีผู้ที่สามีถือกำเนิดมาในครอบครัวขนาดใหญ่ น่าจะต้องการมีบุตรใน อุดมคติหลายคน
๗. ในครอบครัวที่สามีและหรือภริยามีการศึกษา น่าจะต้องการมีบุตรในอุดม คติน้อยคน

๘. สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านไม่ว่าจะก่อนหรือภายหลังการแต่งงาน น่าจะต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยคนกว่าสตรีที่ทำแต่งงานมานาน

๙. สตรีซึ่งมีสามีเป็นคนทันสมัย โดยมีการติดต่อกับและติดตามข่าวของโลกภายนอกอยู่เสมอ น่าจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยคน

๑๐. สตรีที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดี น่าจะต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยคนกว่าผู้ที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะด้อยกว่า

๑๑. การที่มีสามีประกอบอาชีพแตกต่างกัน น่าจะทำให้ความคิดเห็นเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของภริยาแตกต่างกันด้วย

๑๒. ความรู้และหาที่ใน เรื่องการป้องกันการใช้ประจักษิ์ น่าจะมีผลต่อทัศนคติในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ อาจทำได้กว้างขวางและหลายวิธีการ แต่ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะสตรีที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์ โดยให้สตรีเหล่านั้นสมมติเหตุการณ์ว่าถ้าเพียงสมรสในขณะสัมภพจะต้องการมีบุตรทั้งหมดกี่คน บัจจัยต่าง ๆ ที่คิดว่าอาจมีอิทธิพลต่อคำตอบดังกล่าวได้นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในขอบข่ายดังนี้

ก. บัจจัยทางด้านประชากร ได้แก่ อายุขณะทำการสัมภพณ์ อายุแรกสมรส จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของภริยา จำนวนบุตรที่มีอยู่ขณะทำการสัมภพณ์ ประสบการณ์ในการตายของบุตร

ข. บัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษาของคู่สมรส การติดต่อกับโลกภายนอกของสามี การทำงานนอกบ้านของภริยา

ค. บัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความมั่งคั่งของครัวเรือน และอาชีพของสามี

ง. ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ จำนวนบุตรที่คู่สมรสคิดว่าอีกฝ่ายหนึ่งต้องการ ขนาดของครัวเรือนใหญ่กำเนิดของหัวหน้าครัวเรือน

จ. ปัจจัยอื่น ๆ ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เพราะการได้รู้ถึงจำนวนบุตรในอุดมคติของบุคคลที่อยู่ในสถานะและอายุเจริญพันธุ์ว่ามีจำนวนมากหรือน้อย ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความแตกต่างในระหว่างบุคคล ความสามารถ และปัจจัยที่จะยังผลต่อการควบคุมจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง และจำนวนบุตรที่คาดว่าจะมีทั้งหมดเมื่อมีการเจริญพันธุ์สมบูรณ์แล้วให้ใกล้เคียงกับจำนวนบุตรในอุดมคติ จะเป็่ค้ชนี้ให้เห็นถึงจำนวนประชากรในอนาคต เช่นเกี่ยวกับการฉายภาพประชากร ซึ่งจะช่วยให้มีการเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมสำหรับประชากรที่เพิ่มขึ้นมาเหล่านั้น และทำให้สามารถควบคุมปัจจัยที่เกี่ยวกับจำนวนบุตรในอุดมคติให้เป็นไปในทางที่สังคมต้องการขณะนั้น และเนื่องจากเป็นการศึกษาต่อเนื่องทุก ๆ ระยะเวลา ๓ ปี จะทำให้เราสามารถศึกษาเรื่องนี้ของบุคคลเดียวกันนี้ไปจนถึงระยะการเจริญพันธุ์สมบูรณ์ได้ในการศึกษาครั้งต่อ ๆ ไป เป็นการเพิ่มพูนความแม่นยำของการใช้จำนวนบุตรในอุดมคติเป็นเครื่องชี้จำนวนประชากร